

Hyvät ja pahat – J. P. Roos luokittelijoiden luokittelijana

Osmo Kivinen

Roos onnistuu antamaan koko lailla tyhjentävän kuvan omista käsityksistään muiden saavutuksista tyyliin 'halvat silmäkääntötemput', 'valheelliset lupaukset' tai 'hiekkaa silmillemme'. Koska tila ei salli kommentoita lähemmin Roosin listan antisankareita, tyydyn vain toteamaan, että kaikkien näidenkin kiistattoman oppineiden henkilöiden joukosta Richard Rorty poikkeaa edukseen kirjalliseen muotoon puettujen ajatustensa selkeydessä. Mitä tulee listan suomalaisnimiin, ellen ihan väärin muista, niin Risto Heiskalaa, Risto Eräsaarta ja Roosia itseään kuitenkin yhdistää takavuosisilta useampikin yhteinen intellektuaalinen muoti. Tuorein taisi olla nimeltään elämänpolitiikka. Aika näyttää, jääkö siitä jälkipolville paljonkin kerrottavaa.

Täyden tunnustuksen Roos ansaitsee pitkäaikaisesta ja luovuttamattomasta bourdieulaisuudestaan. Jo 1980-luvulla Roos uursi uraa Bourdieun *Questions de Sociologie* suomentajana. Yhdyn Roosin arvioon siinä, ettei meidän kummankin arvostamamme Pierre Bourdieun pidäkään epäillä yrittäneen tahallaan erehdyttää lukijoitaan. En

kuitenkaan usko Rortynkaan sellaiseen syyllistyneen. Bourdieun ja Rortyn erot ovat lajityypissä ja tyyllilajissa, toinen rakensi koko uransa ajan teoreettisesti kerrostunutta suurta Sosiologiaansa, toinen taas kirjoittaa tarkkaa kritiikkiä filosofian aikansa eläneistä Totuuksista.

Siltä varalta, jos Roos tai joku muu kuitenkin haluaa perehtyä itse Rortyn ajatuksiin, annan neuvoksi, että kannattaa aluksi lukea ne kohdat, missä Rorty tekee selkoa siitä, miten antirepresentationalisti, antimetafyysikko, antiessentialisti ja antireduktionisti ajattelee. Sen sijaan ne kohdat, missä Rorty puhuu esimerkiksi Heideggerista, Derridasta, postmodernismista ja varsinkin ironiasta, pitää ehdottomasti jättää lukematta.

En panisi ollenkaan pahakseni jos Roos toteutaisi aikeensa ja lähettäisi lausumiani Rortylle luettavaksi. Mutta itse asia, siis se mitä Rorty todella sanoo, selviää kyllä oheisista lainauksistakin. Samalla tietysti käy ilmi sekin, että jos Roos olisi itse lukenut Rortya, muutama turha kiista olisi jäänyt käymättä, ja senkin ajan olisimme voineet keskustella vaikkapa darwinilaisesta evoluutioteoriasta yhteiskuntatieteelle mahdollisesti avautuvista hyödyistä.

Esimerkiksi *Truth and Progress* teoksessaan Rorty (1998, 86) toteaa: "Mutta kukaan meistä antirepresentationalisteista ei ole koskaan epäillyt, että useimmat seikat maailmankaikkeudessa ovat kausaalisesti meistä riippumattomia. Se minkä me kyseenalaistamme, on että ne olisivat representationaalisesti meistä riippumattomia."

Teoksesta *Contingency, Irony, and Solidarity* (Rorty 1989, 5) voimme lukea, että "sanoessamme, että maailma on ulkopuolellamme ja että se ei ole meidän luomamme, sanomme ..., että useimmat seikat ajassa ja tilassa ovat sellaisten syiden aikaansaamia, joihin ei sisälly ihmisten mielentiloja." *Philosophy and Social Hope* teoksessa Rorty (1999, 33) kirjoittaa: "So, even if there is no Way the World Is, even if there is no such thing as 'the intrinsic nature of reality', there are still causal pressures. These pressures will be described in different ways at different times and for different purposes, but they are pressures none the less."

Jos Roos joskus jossakin myöhemmässä yhteydessä tulee kohta kohdalta perustellen tehneeksi selkoa siitä, mitä vikaa yllä siteeratun kaltaisissa Rortyn ajatuksissa on, lupaan iloisesti heti muuttaa käsitykseni itse asiasta – ja Roosista Rorty-asioiden tuntijana.

En ole kommentoinut Roosin esiin nostamaa Susan Haackin väittämää, että Rorty ei voi olla pragmatismien aito perillinen siitä yksinkertaisesta syystä, ettei koko asiassa ole mitään kommentoitavaa. Haackille pragmatismi on näet Peirceä puhtaimmillaan, kun taas Rorty on tehnyt toistuvasti tiettäväksi, ettei Peircellä oikeastaan ole hänelle mitään annettavaa. Susan Haack ja Richard Rorty kävivät omaa keskusteluaan jo vuonna 1995 Herman Saatkampin toimittamassa *Rorty & Pragmatism* teoksessa; siihen ei ole mitään lisättävää.

Vaikka Roosin aiemmista huomautuksista muuta voi luulla, itse en ole koskaan tunnustautunut konstruktivistiksi; en edes sitä vertaa kuin vaikkapa Pierre Bourdieu, joka hänkin on sentään ehtinyt identifioida oman oppinsa vaihtoehtoisesti joko konstruktivistiseksi strukturalismiksi tai strukturalistiseksi konstruktivismiksi. (*Bourdieu & Wacquant* 1995, 23-24; ks. myös *Roos & Rotkirch* 2003.)

Sen sijaan siitä, mitä kritikoitavaa konstruktivismissa on, kirjoitamme Pekka Ristelän kanssa esimerkiksi *Oxford Review of Educationin* tuoreessa artikkelissamme "From constructivism to a pragmatist conception of learning". Konstrukti-

vismia suomalaispsykologiassa olemme niin ikään arvioineet tänä vuonna *Psykologia*-lehdessä.

Ei minusta siinä mitään saivarrella, jos tehdään ero havainnoimisen ja raportoinnin välillä ja todetaan jälkimmäisen olevan kielenkäyttöä. Joudun vielä toteamaan senkin itsestänselvyyden, ettei käden poisvetäminen kuumalta levyiltä silloin, kun puhumme itse teosta (*in actu*), tietenkään noudata mitään kielipeliä, vaan on luontumusten varainen reaktio. J. P. Roos valjastaa kärryt hevosen eteen, kun hän väittää "että meillä on kielestä riippumaton tietoisuus jonka ansiosta juuri osa toimintaamme perustuu luontumuksiin eikä kieleen." Pragmatistisen perinteen parhaisiin puoliin kuuluu asioiden oikean järjestyksen ymmärtäminen. Tässä se on yksinkertainen. Ihmiset toimivat aina luontumusten varassa – milloin enemmän milloin vähemmän tietoisesti. Tietoisuusasiaa on lopuksi syytä täsmentää vielä sillä Sellarsin tunnetulla ajatuksella että "all awareness is a linguistic affair." Miten Roos muuten tietää, että meillä on ei-kielellinen tietoisuus?

KIRJALLISUUTTA

- Bourdieu, Pierre (1985): *Sosiologian kysymyksiä*. Suom. J.P. Roos, Vastapaino, Jyväskylä.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D. (1995): *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu University Press, Joensuu.
- Kivinen, Osmo & Ristelä, Pekka (2003): "From constructivism to a pragmatist conception of learning." *Oxford Review of Education* 29 (4), 363-375
- Rorty & Pragmatism. *The Philosopher Responds to His Critics*. Edited by Herman J. Saatkamp, Jr. (1995). Vanderbilt University Press, Nashville & London
- Rorty, Richard (1989): *Contingency, Irony, and Solidarity*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rorty, Richard (1998): *Truth and Progress. Philosophical Papers, Volume 3*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rorty, Richard (1999): *Philosophy and Social Hope*. Penguin Books, Harmondsworth.
- Roos, J. P. & Rotkirch, Anna (2003): "Habituksen paluu? Evoluutioteorian huomioimisesta sosiologian ihmisenäkemyksessä (osa 2)". *Tieteessä tapahtuu* 2/2003: 33-37.

Kirjoittaja on Turun yliopiston koulutussosiologian professori.